

Streszczenie pracy doktorskiej

Autor: mgr Żaneta Niedbała

Tytuł pracy: *Zamek w Krasieczynie jako przykład wielkopańskiej rezydencji. Rozwój i jego funkcjonowanie w latach 1835-1944*

Promotorzy: dr hab. Janusz Pezda, prof. UJ i dr hab. Katarzyna Kuras, prof. UJ

Data sporządzenia: 5 czerwca 2023 roku

Celem dysertacji jest przedstawienie Zamku w Krasieczynie - nowego gniazda rodowego książąt Sapiechów z linii kodeńskiej - jako rezydencji rodowej, jej funkcji i wpływu na życie mieszkańców Krasieczyna. W pracy omówiono rozwój i funkcjonowanie zamku w latach 1835-1944 na tle zachodzących ówczesnie przemian politycznych oraz społeczno-gospodarczych na ziemiach polskich i w krajach europejskich. Ramy chronologiczne badań obejmują lata od zakupu Krasieczyna przez Sapiechów do przejęcia go na mocy ustawy o reformie rolnej przez Państwo Polskie.

Obraz krasieczyńskiej rezydencji przedstawiono w odniesieniu do politycznej, społecznej i gospodarczej działalności rodziny Sapiechów, która położyła ogromne zasługi dla kraju w czasie zaborów i w odradzającej się Polsce, wpływając na kształtowanie tożsamości narodowej i szeroko rozumianego patriotyzmu.

W pracy omówiono również wartości tworzące fundamenty życia rodzinnego Sapiechów, ich zamiłowanie do kolekcjonowania dzieł sztuki, tworzenia zbiorów bibliotecznych. Omówiono także założenia architektoniczne krasieczyńskiego zamku, jego zmiany, przebudowy i remonty.

Praca składa się z pięciu części: wstępu, czterech rozdziałów oraz podsumowania. Rozdział pierwszy jest wprowadzeniem do problematyki badań, a także próbą analizy działalności książąt Sapiechów jako propagatorów pracy organicznej i pracy u podstaw oraz jako prekursorów modernizowania gospodarki rolnej. W drugim rozdziale omówiono codzienne funkcjonowanie krasieczyńskiego zamku, przedstawiono życie jego mieszkańców, z uwzględnieniem sfery prywatnej i towarzyskiej, oraz podjęto próbę odpowiedzi na pytanie, w jakim stopniu Sapiehowie wywarli wpływ na życie mieszkańców Krasieczyna i okolic. Rozdział ten zamyka opis zniszczeń dokonanych w posiadłości podczas pierwszej i drugiej wojny światowej. Zwrócono przy tym uwagę na próby ocalenia przez Sapiechów pamiątek rodzinnych i historycznych. W trzecim rozdziale przedstawiono mecenat kulturalny książąt Sapiechów oraz utworzenie w zamku obszernej biblioteki wraz z archiwum. Czwarty rozdział

dysertacji dotyczy działalności charytatywnej książąt, ukazanej na tle podobnej aktywności innych rodów arystokratycznych ówczesnej Polski. W aneksie zamieszczono spisy przedmiotów codziennego użytku, mebli oraz dzieł sztuki, wchodzących w skład wyposażenia zamku, a także dokumenty dotyczące spraw majątkowych, m.in.: umowę o niepodzielności zbiorów z 1903 roku oraz kwestionariusze szkód, strat wojennych w latach 1939-1944.

Rozprawę oparto na wynikach kwerendy źródłowej, przeprowadzonej w Lwowskiej Naukowej Bibliotece Ukrainy im. W. Stefanyka NAN we Lwowie, w Bibliotece Książąt Czartoryskich w Krakowie, w Muzeum Narodowym w Krakowie, Archiwum Państwowym w Przemysłu i Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich we Wrocławiu. Wykorzystano wydane pamiętniki, opracowania. Przeprowadzono kwerendę w XIX i XX-wiecznej polskiej prasie. Uzupełnieniem są źródła ikonograficzne ze zbiorów archiwalnych oraz z prywatnych kolekcji.

Dotychczasowy stan badań nad historią zamku w Krasiczynie i nad dziejami rodu książąt Sapiehów pozwala stwierdzić, że na przestrzeni wieków stworzyli oni w zamku nie tylko dom mieszkalny, lecz także centrum życia towarzyskiego, politycznego i społecznego, na trwałe wpisujące się w historię Rzeczypospolitej Polskiej.

Lapeta Medkoba

Abstract of the PhD thesis

Author: Żaneta Niedbała, MA

Title of the work: *The castle in Krasiczyn as an example of a lordly residence.*

Development and its functioning in the years 1835-1944

Promoters: dr hab. Janusz Pezda, prof. Jagiellonian University and dr hab. Katarzyna Kuras, prof. Jagiellonian University

Date of preparation: 5 June 2023

The aim of the dissertation is to present the Castle in Krasiczyn - the new ancestral seat of the Sapieha princes from the Kodeń line - as a family residence, its function and influence on the life of the inhabitants of Krasiczyn. The work discusses the development and functioning of the castle in the years 1835-1944 against the background of the political and socio-economic changes in Poland and in European countries. The chronological framework of the research covers the years from the purchase of Krasiczyn by the Sapieha family to its takeover by the Polish State under the Agrarian Reform Act.

The image of the Krasiczyn residence is presented in relation to the political, social and economic activities of the Sapieha family, which made great contributions to the country during the partitions and in the reborn Poland, influencing the formation of national identity and broadly understood patriotism.

The work also discusses the values forming the Sapieha family life, their passion for collecting works of art, creating library collections. The architectural structure of the Krasiczyn castle, its changes, reconstructions and renovations were also discussed.

The work consists of five parts: introduction, four chapters and conclusion. The first chapter is an introduction to the subject of research, as well as an attempt to analyze the activities of the Sapieha princes as promoters of organic work and grassroots work, and as precursors of modernizing agricultural economy. The second chapter discusses the everyday functioning of the Krasiczyn castle, presents the life of its inhabitants, taking into account the private and social sphere, and attempts to answer the question to what extent the Sapiehas influenced the lives of the inhabitants of Krasiczyn and the surrounding area. This chapter ends with a description of the damage done to the property during the First and Second World Wars. Attention was paid to the attempts of the Sapieha family to save family and historical memorabilia. The third chapter presents the cultural patronage of the Sapieha princes and the

creation of an extensive library with an archive in the castle. The fourth chapter of the dissertation concerns the charitable activities of the princes, shown against the background of similar activities of other aristocratic families in Poland at that time. The annex contains lists of everyday objects, furniture and works of art that are part of the castle's furnishings, as well as documents regarding property matters, including: the agreement on the indivisibility of the collections from 1903 and questionnaires of damages and war losses in the years 1939-1944.

The dissertation was based on the results of a source query conducted in the W. Stefanyk Lviv National Scientific Library of Ukraine, the Princes Czartoryski Library in Krakow, the National Museum in Krakow, the State Archives in Przemyśl and the Ossoliński National Institute in Wrocław. Published diaries and studies were used. A query was conducted in the 19th and 20th century Polish press. It is supplemented by iconographic sources from archives and private collections.

The current state of research on the history of the castle in Krasieczyn and on the history of the Sapieha princes family allows us to conclude that over the centuries they created in the castle not only a residential house, but also a center of social, political and societal life, permanently inscribed in the history of the Republic of Poland.

Laręta Niedbala